

TREBALL FINAL DE GRAU DE MESTRE D'EDUCACIÓ INFANTIL

INCLUSIÓ A LA BOLONYESA.

Els referents teòrics i metodològics que fonamenten i
acompanyen el mètode de Nicola Cuomo: *L'emoció
de conèixer i el desig d'existir.*

Jordi Colobrans Farrés

Curs 2013-2014

Tutor: Pere Pujolàs Maset

Vic, 15 de Maig del 2014.

Resum de la memòria

Les següents pàgines tracten buscar sota quins referents teòrics i metodològics es fonamenta el mètode de “l’Emoció de conèixer i el desig d’existir”, un enfocament educatiu de caràcter global creat pel professor de la Universitat de Bolonya Nicola Cuomo. En primera instància, en forma de marc teòric, s’intenta recollir tots aquells postulats que Cuomo ha utilitzat per elaborar aquest mètode, i així el lector pot captar sota quins paradigmes i teories neix. En segon terme, i amb l’objectiu de buscar els punts de contacte i discrepància, es compara tot aquest marc teòric amb els principals arguments de tres referents mundials en educació inclusiva. En tercer lloc, i seguint amb l’objectiu del punt anterior, es compara aquesta base teòrica amb quatre didàctiques específiques, i així, trobar la relació entre les idees de Cuomo i els arguments que defineixen aquestes didàctiques. Com a últim apartat, s’estableixen unes conclusions que intenten definir, justificar i validar els referents teòrics i metodològics de “l’Emoció de conèixer...”, per tal d’evidenciar que el mètode pot ser un referent, un model, una pauta a tenir molt en consideració.

Summary report

The following pages deal with searching the theoretical and methodological references that supports the “l’Emoció de conèixer i el desig d’existir” method, an educational approach of a global view created by Nicola Cuomo, Bologna University professor. First of all, we try to gather all the hypothesis that Cuomo have used to work on this method, in this way the reader can understand under which paradigm and theories born. Secondly, and with the objective of looking for the connection and divergence points, this theoretical context is compared with the main arguments of the inclusive education worldwide models. Thirdly, and following the previous objective, we compare this theoretical basis with four specific didactics to find the connection between the Cuomo ideas and the arguments of this didactics. Finally, we establish the conclusions that try to define, justify and ratify the theoretical and methodological referents of “L’Emoció de conèixer”, to demonstrate that this method could be a pattern to heed.

Índex

1. Introducció general.....	5
1.1. Motivació i context de la recerca.....	5
1.2. Tema i pregunta d'estudi.....	6
1.3. Tipus de recerca.....	7
1.3.1. Tipus de mètodes.....	8
1.3.2. Desenvolupament de la tècnica d'obtenció de dades.....	9
1.3.3. Processament de la informació obtinguda.....	12
1.4. Fases de la Recerca.....	13
1.4.1. Fase 1: Fonaments teòrics del mètode de Nicola Cuomo.....	13
1.4.2. Fase 2: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb alguns autors referents de l'educació inclusiva.....	13
1.4.3. Fase 3: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb els principis bàsics de les didàctiques específiques.....	14
2. Fase 1: Fonaments teòrics del mètode de Nicola Cuomo.....	15
2.1. Lev Vigotski i Lurija i la zona de desenvolupament potencial i el PASS.....	15
2.2. Max Wertheimer i la teoria de la Gestalt.....	17
2.3. Husserl i la fenomenologia i desenvolupament de les capacitats i competències intencionals.....	19
2.4. Els arguments de Cuomo a partir dels referents teòrics i la pròpia experiència.....	20
2.4.1. Els principis.....	20
2.4.2. Les profecies.....	21
2.4.3. Alguns enfocaments pedagògics.....	22
2.4.4. Enfocament experimental. Pedagogia de la integració-cooperació.....	24
2.4.5. Per un enfocament incòmode cal professionalitat i alta qualitat docent.....	25
2.4.6. Importància del treball multi i interdisciplinari.....	25
3. Fase 2: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb alguns autors referents de l'educació inclusiva.....	27
3.1. L'Emoció de conèixer i Mel Ainscow.....	28
3.2. L'Emoció de Conèixer i Susane Stainback.....	29
3.3. L'Emoció de Conèixer i Gordon Porter.....	30
4. Fase 3: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb els principis bàsics de les didàctiques específiques.....	32
4.1. L'Emoció de conèixer i la psicomotricitat.....	32

4.2. L'Emoció de conèixer i la didàctica de l'educació musical.....	33
4.3. L'Emoció de conèixer i la didàctica del coneixement del medi.....	35
4.4. L'Emoció de conèixer i la didàctica de les matemàtiques.....	36
5. Fase 4: Conclusions.....	38
5.1. Conclusions en referència als fonaments teòrics del mètode.....	38
5.2. Conclusions en referència a la comparativa d'autors referents de l'educació inclusiva.....	39
5.3. Conclusions en referència a la comparativa amb les didàctiques específiques.....	41
5.4. Reflexions dels tres apartats i de la investigació duta a terme.....	43
5.4.1. Perspectives de futur.....	44
6. Bibliografia.....	45

Introducció general

Motivació i context de la recerca

En una de les aventures més productives de la meua vida, l'Erasmus a l'Universitat degli studi di Bologna, vaig tenir el plaer d'assistir a les classes d'un dels referents, a nivell internacional, d'educació inclusiva, el professor Nicola Cuomo.

Durant les seves classes el professor ens va donar a conèixer el resultat de la seva recerca en pedagogia especial i intervenció educativa d'infants amb necessitats educatives especials.

El seu comprimís de base és la col·laboració científica amb instituts de recerca internacionals que tracten fonaments teòrics, metodològics i pràctiques que proposen la inclusió dels alumnes amb dificultats educatives especials com *The National Institute of Special Education*, Japó; la Universitat de Waikato, Nova Zelanda; el *Ministerio de la Instrucción Pública* de l'Habana, Cuba; i a Europa, les Universitats de Colònia, Nijmegen, Murcia, Màlaga, Linz, Berlín.

També coopera amb el servei psicosocial de l'Hospital Psiquiàtric *Bamin Gesù* de Roma i és consultor pedagògic de les activitats de recerca multidisciplinars de la Clinica *San Raffaele* de Roma.

A més, el professor ofereix un servei d'operadors -persones amb coneixements d'educació, inclusió i pedagogia especial, preparades per a ell mateix- que intervenen donant estratègies de suport a casa i dinamitza col·loquis entre els experts de les diferents disciplines que engloba la pedagogia especial (psicòlegs, neuròlegs, fisioterapeutes, metges, mestres i recercadors universitaris) i les famílies, per tal d'anar trobant propostes i intervencions més adequades a la multiplicitat de diferències entre nens amb necessitats educatives especials.

Mitjançant a aquest treball que porta exercitant des del 1974, Cuomo ha estat capaç de definir un mètode d'ensenyament-aprenentatge que prova de superar les dificultats intrínseques d'aquest procés dins l'escola, -que segons ell, és el context més difícil d'intervenir-hi a causa de la manca de formació i interès al canvi de molts dels professionals que hi treballen- anomenat, "L'Emoció de conèixer i el desig d'existir".

La descoberta de la seva teoria i els arguments que en deriven durant les seves classes, el seu compromís per un canvi de model educatiu necessari i justificat, els valors ètics subjacents a cada un dels seus passos i una proposta d'acció educativa

que, de bon principi, em sembla molt atractiva, em fan despertar la curiositat per estudiar a fons aquest autor i el seu mètode.

Tot i que l'assignatura "Fonaments i estratègies d'atenció a la diversitat" del professor Pere Pujolàs, ja em va canviar molts esquemes i em va donar moltes idees de com hauria de ser l'educació i com voldria que fos, trobava que aquestes els hi faltava un suport, una estratègia, un pla d'actuació que les abrigués i les recollís per dur-les a terme més enllà del treball cooperatiu. Trobava que aquesta organització d'aula ja em donava algunes eines per aplicar moltes pràctiques inclusives, però seguia faltant-me quelcom.

"L'Emoció de conèixer i el desig d'existir" ha significat conèixer aquella recepta que aglutina tots aquells ingredients de la nevera –inclusió real, projectualitat, autonomia, importància de les emocions, felicitat, plaer, funcionalitat, significació, globalitat, sentit...- que calia posar dins el mateix plat per oferir quelcom d'alta qualitat. Ara bé, com a tot plat elaborat, cal conèixer detingudament cada un dels productes, els seus temps de cocció, la seqüenciació, les propietats, les variables, etc. perquè quan ens posem a elaborar-lo obtinguem bons resultats.

Així doncs, d'aquí neix la meva motivació en fer aquest treball. Conèixer a fons aquest enfocament educatiu –Cuomo n'anomena mètode, però crec que és més que això- que em permeti posar-lo amb pràctica de manera adequada i pertinent. A més, també m'ha de servir per compartir-lo, discutir-lo i rebatre'l amb detractors d'aquestes pràctiques sense que em quedi amb buits argumentals durant la justificació de la teoria i les preguntes dels interessats.

Però no tot el sentit de l'estudi rau en raons personals. També crec que aquesta investigació ha d'aconseguir començar –i dic començar perquè aquest és un treball de molta llarga durada- a determinar uns fonaments didàctics i uns enfocaments educatius que fonamentin les bases d'una educació de qualitat, independentment del context, el contingut, les didàctiques específiques i les modalitats educatives.

Tema i pregunta d'estudi

L'estudi es centra en conèixer a fons el mètode de Nicola Cuomo, descobrir punts de contacte i de relació entre autors referents de l'educació inclusiva i les didàctiques específiques i disposar dels arguments necessaris per justificar-lo, aplicar-lo i compartir-lo, tal i com he especificat en l'apartat anterior.

Per tot això cal determinar unes preguntes d'inici que han de guiar la investigació. Aquestes són:

- Quins són els referents que fonamenten el mètode de Nicola Cuomo?
- Quins són aquests referents a nivell teòric? I Metodològic?
- És interessant aplicar/seguir el mètode de "l'Emoció de conèixer i el desig d'existir"?
- En què em puc basar, a nivell psicològic, neurològic, ètic i pedagògic, per justificar l'aplicació del mètode?
- Què diuen els autors de referència del tema en comparació a Cuomo?
- Quina relació hi ha entre Cuomo i les teories de les didàctiques específiques?

Tipus de recerca

En relació a la tipologia d'interrogants definits a l'apartat anterior sorgeix el tipus de recerca. Aquest estudi no conté un treball de camp, sinó que es basa en l'anàlisi de documents. Tot i que aquest instrument de recerca és present en gairebé tota investigació educativa he tingut dificultats per trobar un autor que el defineixi amb globalitat i claredat, per això, he optat per recollir quatre aportacions de diferents autors, i a partir d'aquestes, elaborar una definició de pròpia.

Una de les definicions més breu, específica i directa de l'anàlisi documental diu: "Trata de representar el contenido del documento en una forma distinta a la original con el fin de facilitar su consulta o localización posterior. Opera sobre documentos. Se hace sobre todo por clasificación e indexación temática". (Quintanal i García, 2012:127)

La segona, de Bell (2005), ens l'explica com a un procés que hom ha de portar a terme, després d'haver elaborat una llista de temes i d'haver seleccionat quins seran els temes d'estudi, i que li ha de permetre identificar el què hi ha publicat sobre el tema seleccionat.

També afegeix que aquest procés serà el mateix en projectes petits o grans, l'única cosa que canviarà serà la quantitat de temps que hi dediquem i el numero de fonts: "cuanto más avanzada sea la investigación, más exhaustiva tendrá que ser la búsqueda". (Bell 2005:78)

Quivy i Van Campenhoudt (1997) es centren en la tria documental i expliquen que el procés ha de consistir en seleccionar, amb molta cura, unes lectures imprescindibles i organitzar-se de tal manera que se'n pugui treure el màxim de profit. Els autors fan

molt èmfasi a la bona preparació i organització del procés a fi d'obtenir els millors resultats i minimitzar els costos, com per exemple, l'estalvi de temps.

I la darrera aportació que he decidit escollir són les diferents característiques que De Lara i Vallesteros (2007) determinen que ha de tenir el material seleccionat:

- Exhaustivitat: No es pot excloure cap element relacionat amb el tema d'estudi.
- Representativitat: Els documents escollits han de representar a tot el conjunt inicial.
- Homogeneïtat: Els documents han de ser comparables entre ells.
- Pertinença: Cal que els documents s'adeqüin als objectius fixats.

Amb això doncs, en relació a les quatre aportacions recollides puc definir la tècnica d'anàlisi de documents com a un procés que s'inicia després d'escollir un o uns temes a investigar, que consisteix en fer una selecció acurada -que respecti la exhaustivitat, la representativitat, la homogeneïtat i la pertinença-, i organitzada –a fi de millorar resultats i minimitzar costos- de documents i lectures que ens permetin identificar el què s'ha publicat sobre el tema o temes seleccionats.

Tipus de mètodes

Per a uns autors els tipus d'anàlisi documentals fan referència al tipus de textos que s'analitzen, per altres els diferents estils d'anàlisi van en funció del què s'observa, per això crec convenient explicar-los tots dos.

Pel que fa referència a als tipus de textos que s'utilitzen Bell (2005) explica que existeixen els següents:

- Buscar llibres: explica que si fem aquesta cerca en una biblioteca podem fer servir el seu sistema operatiu (OPAC) per posar paraules clau i saber si tenen algun llibre sobre el tema. També ens fa saber que existeix un sistema interbibliotecari que ens pot servir per demanar un llibre que un altre biblioteca té.
- Buscar articles de revista: segons l'autora la freqüent publicació converteixen les revistes en fonts d'informació actualitzada més profitosa que els llibres. Per agilitzar el procés ens recomana utilitzar les bases de dades bibliogràfiques.
- Buscar publicacions oficials: les publicacions estatals poden ser una bon font de dades, documents polítics i informes pels que investiguen temes educatius i socials. Tot i que l'autora reconeix la dificultat de les fonts bibliogràfiques també

informa que a les biblioteques hi sol haver alguna persona especialitzada en el tema que ens pot ajudar.

- Buscar tesis i estudis: Bell afirma que aquest tipus d'anàlisi pot anar bé per saber si s'està fent alguna o s'ha fet alguna recerca sobre el tema. La majoria de tesis i tesines es poden comprar o demanar al sistema interbibliotecari de les biblioteques.
- Buscar recursos de internet: és bo saber que es pot ampliar la informació trobada amb documents a internet. Es pot fer a través de buscadors, que rastregen la xarxa buscant els documents en que hi surten les paraules clau, o els portals internet, que ens guien a col·leccions de recursos avaluats i organitzats de manera sistemàtica.

Si fem referència al que s'observa, De Lara i Vallesteros (2007) distingeixen les següents possibilitats:

- Anàlisi de vocables: El text s'analitza a partir de la paraula. Poden ser totes les paraules del text o només les paraules clau o dels del tema. Es podria diferenciar entre paraules plenes i buides, depenen del significat, o altres categories.
- Anàlisi de les frases i dels paràgrafs (temes): entenen per temes els nuclis de significat que componen la comunicació i aporten informació. La identificació dels temes comporta una descomposició dels mateixos que variarà segons les categories o enunciats.
- Anàlisi del document: es determina que la unitat d'anàlisi és el document íntegra. Això és possible quan el document pot ser caracteritzat des d'una perspectiva global i pugui ser útil en l'anàlisi de qüestions obertes que responguin quelcom d'específic.
- Anàlisi dels actors: Els personatges poden convertir-se en la unitat d'anàlisi en funció de les seves característiques i atributs. Aquest tipus d'anàlisi pot ser interessant en estudis sobre interacció i clima grupal.

Tot i definir aquestes, les autores deixen clar que poden existir altres tipus d'anàlisis com els d'esdeveniments o escenaris.

Desenvolupament de la tècnica d'obtenció de dades.

Tal i com ha passat en els altres punts d'aquest apartat, cada autor que explica el disseny de l'instrument posa l'accent en un punt concret d'aquest i tot i tenir molt

elements en comú, les seves orientacions, per separat, acaben sent insuficients o incompletes. Per això trobo interessant recollir-les totes.

Bell (2005) parla de la planificació de la recerca de documents. L'autora explica que l'objectiu de la recerca ha de ser la de trobar informació rellevant sobre el tema d'estudi sense que el material que no és tant important –anomenat secundari– ens desviï del tema. Perquè no passi això caldrà que s'hagi planificat i se sigui sistemàtic en “on” i “com” es busquen i en “com es registra” allò que és important.

L'autora ofereix unes preguntes que poden orientar el recercador en el moment de planificar la recerca, ja que ella creu que si s'és capaç de definir com abans millor la recerca es guanyarà un temps imprescindible. Algunes d'aquestes són:

- Fins a on ens remuntarem per buscar material? Els últims cinc o deu anys?
- Llegirem només allò que està publicat o parla del nostre país? O també d'altres països?
- Quin tipus de material volem buscar? Llibres, revistes, tesis, informes oficials...?
- Buscarem material en anglès? Amb la nostra llengua? Amb moltes llengües?

L'autora també dóna bones idees sobre com avaluar les fonts o recursos que es van trobant. La valoració de les diverses informacions és de gran importància per eliminar informació poc fiable, poc interessant i poc útil, per això torna a donar unes preguntes que poden ser d'ajuda durant aquest procés:

- La font que utilitzem té prestigi en el nostre camp?
- El nom de l'autor l'han citat altres i/o l'hem vist relacionat en altres fonts bibliogràfiques?
- Es dóna la referència dels punts claus per què es puguin comprovar?
- Les referències estan actualitzades amb els avenços més recents del nostre camp?

Per acabar amb Bell, vull afegir que també recomana seguir un “mètode disciplinat” i esquematitzat de referències de les fonts utilitzades, ja que molts investigadors acaben perdent molt temps buscant dades bibliogràfiques que en el seu moment no van anotar.

Per explicar la tria i selecció de lectures i l'organització i com s'ha de llegir em basaré en les explicacions de Quivy i Van Campenhoudt (1997). Els autors donen cinc principis que han de servir per a la selecció de les lectures:

1. Tenir una bona pregunta inicial i vincular la cerca en funció d'aquesta.
2. Començar a llegir síntesis i articles del tema per fer una tria més eficaç i així controlar les dimensions del programa de lectures.
3. Que els documents aportin elements d'anàlisi i interpretació perquè ajudin a reflexionar.
4. Cal triar document que enfoquin el mateix tema de manera diversa per tal de contrastar les perspectives
5. Cal deixar moments de pausa, per dedicar-nos a la reflexió i a la discussió amb col·legues o experts del tema.

A banda d'aquests principis però, els autors també ofereixen algunes idees que poden ser d'ajuda per trobar els textos adients i per no perdre-hi gaire temps. A nivell sintètic:

- Deixar-se aconsellar per especialistes (investigadors, professors...) i abans d'anar-los a veure precisar bé la informació que es vol demanar.
- No deixar de banda treballs estrictament científics (articles revista, entrevistes de premsa amb especialistes...) perquè poden ser elements de reflexió i informació prou valuosos.
- Buscar als repertoris bibliogràfics especialitzats perquè hi ha classificades temàticament moltíssimes publicacions
- Tenir en compte que les referències bibliogràfiques tenen valor quan es tracte d'un llibre més recent
- No s'han de llegir sencers els llibres, tenir en compte que molts tenen els capítols de temàtica molt específica
- Tenir en compte que les biblioteques també es modernitzen que cada dia tenen més recursos que ens poden ajudar a seleccionar les lectures adequades.

Un altre aspecte de l'anàlisi documental que tracten en el seu llibre fa referència al com llegir. Els autors expliquen que s'ha de tenir clar que l'objectiu bàsic de la lectura és el d'extreure'n idees pel propi treball, però apelen que perquè això sigui possible, cal que el lector faci emergir aquestes idees, sigui capaç d'entendre-les de debò, i capaç d'articular-les coherentment.

Això proposen un estil organitzatiu que comporta dues etapes. El primer s'anomena la trama de lectura, que consisteix en fer un esquema de recull d'idees i contingut que sigui organitzat, coherent i funcional i ens permeti enregistrar tot allò de rellevància. El segon és el resum que ha de permetre organitzar les idees i articular-les de tal manera que posin de manifest la unitat de pensament de l'autor, és a dir, en

aquest pas hem de ser capaços ordenar les idees més rellevants mostrant els vincles que l'autor estableix entre aquestes idees.

Per acabar, De Lara i Vallesteros (2007) ens proposen unes regles d'enumeració que determinaran la modalitat de còmput de les idees recollides:

- Presència (o absència): Analitzar l'aparició o absència de certs elements.
- Freqüència: Numero de vegades que apareix un element en el mateix document.
- Freqüència ponderada: S'estableix un sistema de ponderació dels elements.
- Intensitat: Grau en què es mostra cada element
- Direcció: Orientació cap a un extrem segons un continu bipolar: Favorable /desfavorable, positiu/negatiu...
- Ordre: Seqüència d'aparició dels elements.
- Contingència: Presència de dos o més elements en el mateix moment o context

A partir d'aquí caldrà processar tota la informació obtinguda.

Processament de la informació obtinguda

Per digerir tota aquesta informació De Lara i Vallesteros (2007) proposen establir unes categories que suposi la classificació dels elements d'un conjunt, a partir d'uns criteris prèviament establerts, d'idees que comparteixin característiques. Aquests criteris de classificació són especificats en cada una de les fases d'aquesta recerca.

A nivell més general les mateixes autores també parlen de com fer un bon tractament dels resultats. Expliquen que aquest tractament pot ser tant quantitatiu com qualitatiu, depenen de l'objectiu de l'estudi o de la part de l'estudi. Ara bé, cal que aquests resultats siguin treballats d'acord amb les hipòtesis i objectius previs. I acaben insistint en la idea -per a elles molt interessant- d'establir inferències entre el document i el context general del qual s'extreu i ha estat produït, -recomanació que m'ha servit de gran ajuda-.

Per acabar doncs, només explicar que a causa de la informació obtinguda i argumentada en aquest apartat cada una de les fases d'aquesta recerca ha intentat seguir les recomanacions i els arguments dels autors citats.

Fases de la recerca i objectius i metodologia de cada fase

Fase 1: Fonaments teòrics del mètode de Nicola Cuomo

En aquesta fase es recullen els tres principals fonaments teòrics que han servit a Nicola Cuomo per elaborar "l'Emoció de conèixer i el desig d'existir". A més, també s'hi exposen els principals arguments que caracteritzen el mètode, i que han estat fruit de la base teòrica de referència i de l'experiència, tant acadèmica com professional, del professor.

La metodologia que s'ha seguit per elaborar aquest apartat és la d'analitzar una gran quantitat de documents, tant de Cuomo com d'altres professionals, que parlen d'aquest mètode, i recollir aquells de més rellevància.

Els objectius marcats per elaborar aquest apartat són:

- Conèixer en profunditat el mètode de Cuomo.
- Conèixer quins paradigmes i teories fonamenten "l'Emoció de conèixer...".
- Descobrir els principals arguments que caracteritzen el mètode.
- Elaborar una base teòrica que englobi les principals idees de "l'Emoció de conèixer..."

Fase 2: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb alguns autors referents de l'educació inclusiva

En aquest apartat s'explica la relació entre els principals arguments de la fase anterior i els diferents postulats d'autors referents de l'educació inclusiva: Mel Ainscow, Susane Stainback i Gordon Porter.

A nivell metodològic, per tal de dur a terme aquesta comparativa i esbrinar les idees de concordança i discrepància amb els autors de rellevància escollits s'han determinat els punts claus de Cuomo i s'ha intentat cercar en els documents analitzats si els autors tenen en compte aquestes idees.

Els objectius formulats en referència aquesta fase són:

- Esbrinar la relació entre Cuomo i els autors estudiats.
- Conèixer variables teòriques que complementen el mètode o en discrepen.
- Determinar la distància entre "l'Emoció de conèixer..." i l'educació inclusiva.

Fase 3: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb els principis bàsics de les didàctiques específiques

Aquesta fase continua amb la dinàmica de l'apartat anterior en el sentit que se segueix fent una comparativa de la teoria de Cuomo, ara, en relació a les didàctiques específiques. Així doncs, en aquesta secció es presenta una comparativa entre els elements que defineixen "l'Emoció de conèixer..." i la didàctica de la música, la didàctica de la psicomotricitat, la didàctica del coneixement del medi i la didàctica de les matemàtiques.

Pel que fa a la part metodològica també es correspon amb aquella seguida a l'apartat anterior, és a dir, s'identifiquen els mateixos punts claus de les idees de Cuomo i es cerca la relació, la concordança i/o la discrepància amb els arguments que caracteritzen les didàctiques en qüestió.

Els objectius proposats en aquest apartat són:

- Esbrinar la relació entre Cuomo i les didàctiques específiques seleccionades.
- Conèixer variables teòriques que complementen el mètode o en discrepen.
- Determinar la distància entre "l'Emoció de conèixer..." i els arguments metodològics de les didàctiques específiques.

Fase 1: Fonaments teòrics del mètode de Nicola Cuomo

Tal i com s'especifica en la introducció general, en aquest apartat s'expliquen els tres principals fonaments teòrics i els arguments de rellevància de "l'Emoció de conèixer...". També recordar que els objectius marcats són:

- Conèixer en profunditat el mètode de Cuomo.
- Conèixer quins paradigmes i teories fonamenten "l'Emoció de conèixer...".
- Descobrir els principals arguments que caracteritzen el mètode.
- Elaborar una base teòrica que englobi les principals idees de "l'Emoció de conèixer..."

Cuomo afirma que per elaborar el seu mètode, "l'Emoció de conèixer i el desig d'existir", s'ha basat en tres grans autors i les seves respectives teories.

- Lev Vigotski i Lurija i la zona de desenvolupament proper i el PASS.
- Max Wertheimer i la teoria de la Gestalt
- Husserl i la fenomenologia i desenvolupament de les capacitats i competències intencionals.

La seva finalitat és la d'unir l'emoció i el desig a cada una de les activitats i situacions que es viuen a l'escola, per així, crear uns recorreguts didàctics de plaer que han de fomentar les ganes de conèixer, descobrir i aprendre tot superant les diverses dificultats d'ensenyament-aprenentatge que l'educació presenta, i al mateix temps, sigui capaç de respectar l'originalitat i la creativitat de tots els infants, amb una discapacitat o sense.

Lev Vigotski i Lurija i la zona de desenvolupament potencial i el PASS

Quan Vigotski parla de pensament, parla de pensament i llenguatge. L'autor afirma que el llenguatge neix de les interaccions socials que hom té amb el seu context. Paral·lelament el pensament és el responsable de la interiorització d'aquest llenguatge intersubjectiu. Així doncs, ambdós tenen una relació simbiòtica, ja que el llenguatge ajuda a estructurar el pensament i aquest ajuda a desenvolupar el llenguatge.

El mètode “l’Emoció de conèixer i el desig d’existir” -convergent amb les idees de Vigostki- vol portar la praxis educativa a integrar el desenvolupament de la persona al context, a les situacions i especialment a aquelles accions que ajuden a superar les fites educatives. (Cuomo, 2004)

Amb això, una de les idees Vigostkianes que Cuomo pren com a referència és un resultat d’un dels seus estudis que determinen que:

l’aprenentatge d’una determinada activitat (és a dir, el desenvolupament d’una determinada competència) pot ser anticipada, no exercitant la persona en aquella mateixa activitat (és a dir, en rendiment) per la qual encara no és madura (no és competent), però accelerant la maduració (l’adquisició de la competència) mitjançant l’activitat (el rendiment) en l’activitat en la qual la persona ja és madura (competent) i que és preparatòria de l’activitat que es vol fer aprendre (o de la competència que es vol desenvolupar) de manera precoç; en sego lloc s’ha de distingir entre l’aprenentatge que realitza la persona de forma espontània, de les competències ja desenvolupades i de l’aprenentatge a causa de la intervenció sistemàtica de guia i ajuda per part dels professors quan la persona encara no és competent; hi ha, per tant, dos nivells de maduresa (o competència) aquell relatiu a l’aprenentatge espontani de la persona i aquell relatiu a la possibilitat d’aprenentatge guiat. L’espai (esquerda) entre els dos nivells és la zona de desenvolupament potencial. (Vigostki 1931, dins Imola, 2010:26)

“L’Emoció de conèixer...”, doncs, intentarà actuar sobre aquestes competències (sabers) ja adquirides pels nens per tal de sol·licitar, facilitar, afavorir i propiciar l’evolució d’aquelles competències que els infants no ha adquirit, siguin catalogades com a discapacitats o no. Mitjançant al concepte de “plasticitat cerebral”¹ que ha d’ajudar a afavorir una arquitectura cerebral més elaborada, madura i competent, el subjecte serà capaç de retrobar aquelles activitats que abans eren de difícil competència. (Cuomo, 2007)

Un altre instrument metodològic utilitzat per l’emoció de conèixer i amb l’objectiu de superar les dificultats d’ensenyament aprenentatge és el PASS de Lurija, deixeble de Vigostki. Aquest consisteix en quatre àmbits de referència (Imola, 2010):

1. Planificació: Fa referència al procés mental on l’individu determina, selecciona, aplica i avalua els problemes i les possibles solucions. Aquest procés permet superar situacions que no tenen una resposta immediatament evident i s’utilitza

---

¹ La plasticitat cerebral, neuroplasticitat, plasticitat neural o plasticitat sinàptica descriu els mecanismes pels quals el cervell és capaç de canviar a través de l’experiència: és la propietat que emergeix de la naturalesa i funcionament de les neurones quan aquestes estableixen comunicació, i que modula la percepció dels estímuls amb el mitjà, tant els que entren com els que surten.

tant en tasques simples com complexes. Val a dir que moltes vegades aquest va acompanyat o ens remet als altres àmbits descrits a continuació.

2. **Atenció:** Procés mental pel qual l'individu es focalitza, es centra en uns estímuls determinats i és capaç de combatre els estímuls no interessants. Tal i com es pot deduir l'atenció entre en consonància amb la planificació, ja que aquesta darrera requereix un cert nivell d'atenció. És bo recordar que d'atenció n'hi ha molts tipus segons la tasca que volem desempedra (focalitzada, selectiva, sostinguda, alternant i dividida).
3. **Simultaneïtat:** Procés mental que permet a l'individu integrar estímuls separats en un conjunt o grup. Aquest procés posa en relació la dimensió projectual (treball per projectes) i l'atenció i la planificació. A través d'aquest àmbit Cuomo vol fer veure que si en algun moment l'activitat porta a posar el punt de mira en un estímulo en concret del sistema que es vol treballar, no s'ha d'oblidar el caràcter global de l'activitat i la relació de l'estímul amb tot el sistema que en forma part i ni allunyar-se de la planificació.
4. **Successió:** Procés mental pel qual la persona organitza d'una manera determinada els estímuls integrats per tal de formar una cadena de procés. Aquest procés és el que comporta l'organització de l'experiència en punts forts que són representats en imatges i experiències. Això no és res més que una manera d'organitzar les idees (competències i coneixements) d'una manera lògica i funcional per retrobar-les a conveniència. Ara bé, per a dur a terme aquest procés de manera satisfactòria cal haver tingut en compte les premisses (àmbits) explicades amb anterioritat. Cuomo explica que quan això no passa la integració de les idees es converteix en aprenentatges memorístics, passius, fruit d'un condicionament més o menys operant.

Tota aquesta part ja dona gran informació sobre el concepte d'aprenentatge i sobre com Cuomo creu que aprenen els nens. Les idees constructivistes formen una gran base que fonamenten el seu mètode.

Max Wertheimer i la teoria de la Gestalt

El segon pilar de referència és la teoria de la Gestalt de Max Wertheimer. Aquesta teoria explica que camins iguals poden portar a diferents destinacions i camins diferents poden portar a destinacions iguals. Amb una cita m'explicaré millor:

...si dos individus fan les mateixes coses no és el mateix. En termes exactes, dos elements o dos grups d'elements que són idèntics des del punt de vista atomístic poden tenir significats molt diferents des del punt de vista estructural; pot donar-se que siguin diferents de naturalesa. Un adjunt necessari és la proposició oposada: si, des del punt de vista atomístic, dos elements compleixen funcions molt diferents, les seves accions poden ser, no obstant això, estructuralment idèntiques. Per fer la mateixa cosa en una situació canviada cal fer-ho de manera diferent. En termes exactes: elements diferents poden ser estructuralment els mateixos. (Wetheimer, 1997, citat per Imola, 2010:29)

Cuomo expressa el seu rebuig a aquella educació que posa l'accent en els continguts i no en el procés, aquella que es desenvolupa a través de la repetició, l'ensinistrament... i que fa que els aprenentatges no puguin ser transferits i reutilitzats en els diferents contextos.

Ell explica que es fonamenta en la Gestalt perquè aquesta denuncia el risc que tenen els itineraris formatius que lliguen els aprenentatges i les habilitats als continguts i a les nocions (Imola, 2010). La conseqüència d'això, remarca l'autor, és que certes nocions i competències han estat incorporades de manera tan concreta a una situació determinada que acaben per desaparèixer o no sent reconegudes en contextos similars. Afegeix que aquests itineraris poden ser molt perjudicials pels nens amb algun tipus de dèficit o de necessitat educativa especial.

En coherència amb la Gestalt doncs, el mètode "l'Emoció de conèixer" té en compte la diversitat i l'originalitat de cada alumne i a més la fa servir com a recurs. El mestre deixa de ser un presentador o transmissor de coneixements preorganitzats i preelaborats per a esdevenir un agent socialitzador provocador d'ocasions cognoscitives. (Airoldi, 2012)

Per evidenciar-nos encara més el greuge que pot provocar l'organització de la didàctica que denuncia la Gestalt, Cuomo (2004:27) descriu una interpretació d'una cita de Wolfgang, (1975): "la basilar experiència altament perillosa (moralment perjudicial), que no es necessari esforçar-se, ja que per a cada tipus de dificultat o obstacle que et posi la vida hi ha un "esclau" que s'encarrega de fer tot el sacrifici".

Amb això doncs, queda clar que el mètode critica tots els aprenentatges de tipus memorístic, que no tenen en compte la diversitat, l'accessibilitat i el procés que cada un d'ells requereix per a ser integrat de manera constructiva, útil i saludable.

Husserl i la fenomenologia i desenvolupament de les capacitats i competències intencionals

La fenomenologia de Husserl diu que la intencionalitat de la consciència es realitza quan la persona es relaciona amb el món de manera activa, no passiva. D'aquesta manera el subjecte és capaç d'obtenir una visió pròpia, original, conscient i responsable. D'aquí que el filòsof afirmi que un procés educatiu que acompanya la persona mitjançant l'exploració del món, el coneixement d'allò que l'envolta, així com les regles per les quals es regeix, la conduirà a tenir una originalitat, una autèntica opinió que li permetrà escollir com vol estar en el món, i consegüentment li donarà una lliure intencionalitat.

Seguint amb això per a "la fenomenologia husserliana", que en el nostre cas esdevé pedagogia fenomenològica, la visió del món es pot entendre com a un conjunt estructurat de les vivències de cada persona: la manera que cada un tenim d'interpretar les coses és el que forma la nostra història (Cuomo, 2004).

A causa de la necessitat d'aquesta lliure intencionalitat, "l'Emoció de conèixer i el desig d'existir" busca que el subjecte tingui la capacitat de relacionar-se amb el món extern, siguin objectes, elements naturals o realitats humanes i socials, de manera activa per tal d'anar a buscar aquesta originalitat de consciència i de visió que hom n'ha de ser responsable.

I a més cal tenir en compte que la visió que un té del món pateix constantment canvis per culpa d'una xarxa de relacions i estímuls del món exterior que mai s'atura ni es pot aturar i que modifica les concepcions que ja tenim. Amb aquestes premisses el mètode de Nicola Cuomo veu les noves experiències com a oportunitats de modificacions de manera que la seva cosmovisió i consciència s'enriqueixi (Imola, 2010).

Amb tot això doncs, ja es pot anar imaginant quins tipus d'activitats, propostes i recorreguts didàctics convergiran en el mètode. El moviment, l'acció, la participació, la importància de les relacions socials, de les interaccions i de tot allò que ens envolta com a elements influents determina el resultat d'una activitat.

Els arguments de Cuomo a partir dels referents teòrics i la pròpia experiència.

Els principis

A partir d'aquí Nicola Cuomo i els seus col·laboradors han definit dotze principis fonamentals que cada un dels professionals que vulgui aplicar aquest mètode ha de tenir en compte. Imola (2010) ens els explica de la següent manera:

Vull remarcar que per a mi aquests principis haurien d'estar a les portes de totes les aules de mestres, professors i professionals de l'educació que tenen ganes de fer bé les coses.

- Globalitat: Cal que els nens no persisteixin sobre una part de món sense tenir relació i significat amb els contextos, en les relacions, en les situacions. Moltes vegades es dóna massa importància al particular perdent el significat de la circumstància.
- Significació: cal que no es facin activitats sense un sentit, una finalitat, un objectiu...
- Informació: L'infant ha d'estar sempre informat sobre que es farà, sobre què s'està fent i perquè es fa.
- "Saber fer": És fonamental iniciar per la part positiva, per allò que l'infant sap fer.
- Multiaccessibilitat: per exemple, en l'ensenyament de la lectura i l'escriptura han demostrat que hi ha nens i nenes que prefereixen començar per llegir i altres que prefereixen iniciar per escriure.
- Ocasions: A vegades, quan es realitzen activitats aquestes poden patir canvis inesperats i esdevenir més riques, més significatives del què s'havien pensat, per tant, no s'han de deixar escapar aquestes ocasions.
- Multimèdia: A vegades comunicar-se a través de la escriptura, la lectura o la imatge no resulta suficient. Cal combinar-los i així assegurar-se el bon traspàs informatiu.
- Memòria emocional: La memòria emocional conté lletres, paraules, olors, sensacions... que ens transporten a situacions, contextos i continguts, per tant, cal tenir en compte que és un bon recurs pel desenvolupament cognitiu.
- Fer: itineraris didàctics moguts. Moure's, tocar, remenar, explorar, canviar, modificar... Fa referència a l'escola activa, que té l'acció com a protagonista.

- Estil cognitiu original: Alguns nens recorden més el matí que el migdia, d'altres quan estan quiets i concentrats, també n'hi ha que els hi és més fàcil quan es mouen... Cadascú té modalitats diferents d'aprendre.
- Heterocronia: en el desenvolupament de les persones existeixen canvis, variables, inestabilitats, inconstàncies, incoherències... que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar i valorar les situacions.
- Atenció als contextos, a les situacions, a les atmosferes, als sistemes relacionals: Tenir en compte la manera en què són viscuts els contextos, les situacions i les relacions, així com els sentiments i emocions que en deriven.

Les profecies

Cuomo (2004) dedica tot un capítol del llibre a parlar de les profecies, expectatives i esperances que es dipositen sobre els infants en les pràctiques educatives.

En primer lloc i amb l'ajuda de Jacobson i Rosenthal el professor parla de la importància de les expectatives que es posen sobre les persones. Conegut com l'Efecte Pigmalión, que es defineix com aquelles expectatives que es posen sobre una persona acaben esdevenint reals, i amb la idea de la profecia auto-complidora, Cuomo vol deixar clar que aquesta és una pràctica que es dona principalment amb naturalesa negativa.

Per ajudar a treure de sobre etiquetes i estereotips recomana que quan s'analitza un cas, una observació, un estudi... es faci amb companyia i compartint els punts de vista. Tal i com ho anomena Chamberlain, seguint el principi de la hipòtesi múltiple².

Una altra estratègia que Cuomo (2004) proposa consisteix en la necessitat d'eliminar uns prejudicis condicionants:

- Aquell que fa referència al model d'intel·ligència únic a partir del concepte d'heterocronia de R. Zazzo. També és sabut que Garner parla de les intel·ligències múltiples, però val a dir que Cuomo no l'ha citat en aquesta definició.
- Que tot i tenir molt clar que les motivacions són la base de l'èxit moltes vegades no hi són presents. Amb això, el professor recomana que es modulin les condicions necessàries perquè aquestes siguin plenament presents.

---

² La seva idea era que es formulessin el major nombre d'hipòtesis possibles i que es tinguessin totes presents durant la investigació. Aquesta actitud mental prepara l'observador a considerar els fets relatius a cadascuna d'elles i pot provocar que s'atribueixi un significat a fets, altrament, banals. (Cuomo 2004)

- Que fa referència a la segregació de continguts en elements i situacions aïllades. Afirma que aquesta fragmentació fa centrar l'atenció en l'activitat operatòria en concret (per exemple escriure: la transformació grafema-fonema, el traç, l'ortografia...) allunyant-se de la finalitat (el significat de la paraula, el perquè serveix escriure, la finalitat de comunicar...).
- Programar seqüències didàctiques que pressuposen que l'aprenentatge és quelcom sumatori i rectilini. Argumenta que ja fa temps que està demostrat que això no és així, per tant proposa que les programacions siguin globals, que tinguin en comptes el principi d'ocasió, de multimedialitat i multiaccessibilitat.
- Que el fet de aprendre consisteix en repetir, repetir, repetir... Molt lluny de la concepció de l'aprenentatge com quelcom dinàmic, experimental, creatiu, divers...

Alguns enfocaments pedagògics.

Per tal de definir i evidenciar la necessitat d'un canvi metodològic de qualitat Cuomo (2004) explica els tipus d'enfocaments pedagògics que tenen relació amb les males praxis i les profecies i prejudicis comentats a l'apartat anterior.

Sumatori-lineal:

Cuomo (2004) defineix aquest enfocament com a aquella manera d'organitzar la didàctica tenint com a presumpció que els continguts han de ser organitzats de manera rectilínia i que els aprenentatges se succeeixen a una distància determinada uns dels altres, sempre igual i de manera única.

Aquest enfocament no té previst variants personals o circumstàncies particulars, com per exemple que un infant acceleri els temps dels aprenentatges en un moment determinat de la seva vida. Aquest defineix a l'alumne de "moviment uniformement accelerat" com a normal, aquells de "moviment uniformement retardat", segons l'organització rectilínia dels aprenentatges, com a discapacitat, amb retard mental o amb dificultats d'aprenentatge i els de "moviment uniformement superaccelerats" com aquells "més desperts", superdotats o savis.

També argumenta que l'enfocament permet que en els primers anys de vida els alumnes són etiquetats en funció de les nomenclatures anteriors i que aquestes etiquetes són perpetuades al llarg de la seva escolaritat, sense possibilitat de canvi.

Per això atribueix que la seva resposta metodològica és el suspens i el repetir curs, perquè des d'aquesta perspectiva se li dilatin els temps d'aprenentatge a fi de repetir més, més i més.

Amb això, el professor creu que aquestes afirmacions perpetuen la idea que l'organització dels continguts no es pugui modificar, ja que cal anar d'allò més senzill a allò més complex, seguint la llei de "cada cosa al seu temps" i respectant la jerarquia de les assignatures "-va molt bé amb matemàtiques, això vol dir que és intel·ligent"- (Cuomo, 2004:19)

Enginyeria de la didàctica:

Aquest enfocament és centra en les orientacions ministerials, que tot i ser orientacions i tenir llibertat de càtedra són més respectades que els propis infants, la seva autenticitat i la seva originalitat.

Cuomo (2004) afirma que les enfocaments de "l'enginyeria de la didàctica" semblen que tinguin en compte les singularitats i les autenticitats, però únicament, i respectant un projecte modular, arriben a preveure unitats didàctiques preconcebudes independentment dels coneixements dels alumnes.

"Les vivències de cada nen, els seus desitjos, les seves emocions, la seva història [...] són reconeguts, però la majoria de les vegades tractats amb l'estil l'organitzatiu de la programació de manera anticipada als continguts" (Cuomo, 2004:21). En aquests casos l'afectivitat, els desitjos... són tractats com la història, la matemàtica, la geografia... Així argumenta que la tendència és organitzar-ho tot abans de programar, abans de conèixer als alumnes per així suavitzar els continguts no programats (erroris) que són pèrdues de temps.

A causa d'això Cuomo (2004) afirma que els nens es troben davant de projectes fets pels altres anticipadament, ordenats capítol per capítol, on s'ha d'ascendir de la manera programada, sense desig i provocant així l'origen del refús de sabers.

També afegeix que tot ve organitzat, el temps, l'espai, els objectes, les situacions i que aquestes no presenten la possibilitat de ser modificades.

Per això diu que si estem tots d'acord, metges, professors, pares, pedagogs, personal docent..., en remarcar la importància de la dimensió emotiva i afectiva hem de tenir en compte que aquest enfocament percep el plaer, les emocions i l'afectivitat com elements abstractes poc relacionats amb el continguts a aprendre.

Cooperatiu- integrador:

Aquest enfocament és el que fa referència a l'enfocament experimental explicat a continuació.

Enfocament experimental. Pedagogia de la integració – cooperació.

Aquesta metodologia no considera que el coneixement és un recorregut lineal, rectilini i sumatori, afirma Cuomo (2004). L'itinerari que cal proposar al grup classe ha de ser un recorregut d'aprenentatges globals, rics d'ocasions, amb la possibilitat de diferents accessos, itineraris i instruments a fi d'aconseguir els objectius. "Un projecte d'integració com aquest accepta a l'infant com és i no com es pensa que ha de ser." (Cuomo, 2004:11)

El tenir en compte els temps de desenvolupament, la globalitat i la recerca de les ocasions constitueix un primícia per proposar a la diversitat igualtat d'oportunitats formatives amb la consciència que el nen és el protagonista de la recerca, que forma part d'un sistema complex i que amb l'enfocament experimental, el mestre haurà d'hipotitzar estructures d'ensenyament, projectes pluriinstrumentals, que permetin aconseguir els objectius.

Amb l'ajuda de Wertheimer i la teoria de la Gestalt Cuomo (2004) explica que la persona té desig i plaer de recercar la veritat i que aquesta tendència per recercar explicacions i per conèixer, tant és un comportament real com una característica fonamental dels processos de pensament.

Amb això Cuomo (2004) creu que amb l'enfocament experimental i l'honestetat intel·lectual per part del mestre provocarà una dimensió educativa potent, ja que representarà visiblement el com procedir, el com funcionen els recorreguts de coneixement. Per tant, si els alumnes treballen des d'un enfocament experimental emergiran els "metacontinguts" que revelaran les estratègies i els procediments més enllà dels continguts, potenciant així la possibilitat de reutilitzar-los en altres contextos.

I tot això ho atribueix a que només si som capaços de fer veure als infants el com procedir, és a dir, la naturalesa dels processos d'aprenentatge dotarem els infants d'unes estratègies d'apropament al coneixement.

Per un enfocament incòmode cal professionalitat i alta qualitat docent

Per evidenciar la necessitat de persones altament qualificades que siguin capaces de treballar amb un “enfocament incòmode”, com ell defineix a causa de la complexitat i la pluralitat de competències que cal posar en joc el professor ens ho explica de la següent manera:

L'organització dels recorreguts formatius dels “mestres del futur” haurien de proporcionar una professionalitat tal que donés un professional amb una mentalitat i un enfocament caracteritzats d'un dinamisme flexible, en la manera en què aquests siguin constantment portats a recorreguts i processos educatius/didàctics per a poder ser contínuament regenerats de projectes realitzats a partir de la confrontació. (Cuomo, 2007:48)

Amb això el professor vol dir que la formació del professorat ha de treballar en dos àmbits, l'àmbit informatiu i formatiu, permetent-los entrar en les estructures de les experiències a través de classes, tallers, pràctiques i conferències, per tal de proporcionar-los les eines necessàries per a qüestionar-se les diferents praxis. Nicola Cuomo pensa que la reflexió crítica d'allò que es fa és clau per a millorar les pràctiques educatives.

Així doncs, per a Cuomo (2007) l'itinerari formatiu del mestre ha de donar lloc a una mentalitat oberta a l'autoavaluació i una mentalitat oberta a qüestionar-se fins a quin punt les dificultats d'aprenentatge depenen de factors externs al mestre i fins a quin punt aquestes condicionen i/o són resultat de les dificultats d'ensenyament.

Importància del treball multi i interdisciplinari.

En molts dels seus textos Cuomo (2004) remarca molt la importància d'una col·laboració estreta entre els diferents agents educatius implicats.

El professor explica que la col·laboració entre diferents ciències (psicologia, neurologia, pedagogia i medicina...) amb els pares i parents dels nens ha permès facilitar el compliment dels objectius i determinar unes condicions de serenitat a través de situacions i informació que proposen acceptar a l'infant tal i com és.

Tot i això reclama que cal més col·laboració. Cuomo (2004) explica que molts dels intents de col·laboració entre universitats, instituts de recerca, escoles i família han estat purament burocràtics. Els pocs èxits aconseguits han estat ignorats i passats per alt. Ell els anomena “illes de felicitats”.

L'irrepetibilitat de les experiències ens reporta a la necessitat de la col·laboració entre institucions que tenen la responsabilitat de la recerca i els contextos on es desenvolupa

la pràctica educativa-didàctica, i a més, a la necessitat de la coresponsabilitat en les valoracions de les experiències, hipòtesis i instruments... ...a fi de fer-les circular sense els riscos de reduccionismes, simplismes i empírica replicació. (Cuomo, 2004:109)

Amb tot això i per concloure l'apartat, Cuomo i el seu equip fonamenten i defineixen, a grans trets, el seu mètode/ enfocament/metodologia didàctica-pedagògica que ha de permetre a cada infant, indiferentment del seu estat, físic, psicològic, social, emocional i cultural, desenvolupar-se amb desig, emoció i plaer, i així esdevenir creatius, originals, autònoms i lliures³.

---

³ A l'Annex 1 exposo un exemple pràctic de "L'Emoció de conèixer...". Aquest exemple ha estat realitzat per mi en el marc de l'assignatura "Pràctiques II", el mes de maig del 2013 a l'Escola pública del barri de Sant Roc d'Olot, la Garrotxa. Amb aquest exemple, el lector podrà entendre millor l'essència del mètode.

Fase 2: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb alguns autors referents de l'educació inclusiva

En aquest apartat s'explica la relació entre els principals arguments recollits a la fase anterior i les idees de tres referents mundials en educació inclusiva.

Pel que fa a Mel Ainscow s'han analitzat les idees exposades al llibre "Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas propuestas y experiencias para mejorar las Instituciones escolares" i la reproducció d'una seva ponència recollida a la "Revista Suports". En referència a Susane Stainback i Gordon Porter s'han examinat els arguments exposats a la mateixa "Revista Suports".

Amb això, i per tal de recordar els objectius marcats, exposar que són:

- Esbrinar la relació entre Cuomo i els autors estudiats.
- Conèixer variables teòriques que complementen el mètode o en discrepen.
- Determinar la distància entre "l'Emoció de conèixer..." i l'educació inclusiva.

Per tal de marcar un guió que permeti trobar els punts de contacte entre un i altre s'han seleccionat les idees que es creu que són claus de Cuomo i a partir d'aquestes centrar la recerca. Com a estratègia organitzativa es decideix catalogar-les amb idees generals i idees específiques.

Idees generals:

- Constructivisme i zona de desenvolupament proper
- L'originalitat i especificitat de l'infant segons la Gestalt.
- La fenomenologia i la relació activa amb els aprenentatges i les experiències

Idees específiques:

Aquestes idees específiques fan referència als dotze principis que Cuomo fa servir per definir les pràctiques amb emoció de conèixer i desig d'existir. Aquests són: globalitat, significació, saber fer, heterocronia, estil cognitiu original, informació, fer, memòria emocional, multimedialitat, ocasions, multiaccessibilitat i atenció als contextos, les situacions, les atmosferes, als sistemes relacionals.

Tot i això si sóc capaç d'identificar altres punts de contacte, com la importància del treball multi i interdisciplinari, la necessitat d'un professorat de qualitat, la importància de les profecies (Efecte Pigmalión), la idea que les dificultats solen ser d'ensenyament i no d'aprenentatge... també els recolliré.

L'emoció de conèixer i Mel Ainscow

El llibre d'Ainscow (2001a) és bastant aclaridor. Dins d'un dels seus capítols anomenat "Aules en moviment", l'autor ja argumenta la importància de partir dels coneixements previs. A través de diferents exemples evidencia que aquest fet ajuda al mestre a identificar els diferents nivells de cada nen, i amb això, a donar el suport necessari a cada un d'ells.

En el mateix apartat del capítol l'autor també parla d'una proposta, de la seva companya Susan Hart, d'organització dels docents, que a través d'interrogants sobre el contingut a treballar poden ajudar a generar unes idees de suport de l'aprenentatge dels nens. L'autora anomena aquest enfocament "Pensament innovador".

D'aquestes preguntes vull destacar-ne una que va molt lligada amb les idees de Cuomo. L'autora afirma que cal fer preguntes que ajudin a calibrar l'impacte dels sentiments envers el contingut i ho exemplifica amb preguntes que fan referència a com el nen se sent respecte allò i en què em diuen aquests sentiments del què està passant aquí.

Fins a aquest punt ja es veu que Mel Ainscow concorda amb Cuomo en l'enfocament constructivista dels aprenentatges, el principi de significació, d'estil cognitiu original –i amb això les idees de la Gestalt-, de saber fer i memòria emocional.

Un altre punt de contacte és que tant en el llibre com en l'article de la revista que recull una ponència d'Ainscow durant les Jornades de Tècniques d'Educació Espacial de l'any 2000, l'autor parla que cal trobar estratègies per a la superació de les barreres que dificulten la participació de tots els alumnes, ja que "l'experiència ens diu que alguns alumnes reben "missatges" del professorat que els suggereixen que no se'ls valora com a estudiant a classe". (Ainscow, 2001b:16)

Amb això, Ainscow creu que l'escola i el professorat han d'oferir els recursos per arribar a tots els alumnes indiferentment dels seus obstacles individuals.

D'això n'extrec els principis de la multiaccessibilitat, la multimedialitat i atenció als contextos, les situacions, les atmosferes, als sistemes relacionals dels qual Cuomo parla. Ara bé Ainscow interpreta la participació en el fet de considerar-los, tenir-los en compte, donar-los-hi protagonisme, però no en la idea de participació en termes d'activitats que es basin en l'acció, la fenomenologia i el fer.

Un altre argument del catedràtic és a través d'un exemple que explica que quan va observar una mestra de llengua li va donar la sensació que ella pensava que si els alumnes no aprenien no era per culpa de les limitacions d'aquests, sinó que era culpa d'ella mateixa, argumentava, i amb això l'autor torna a connectar amb Cuomo amb la idea que les dificultats d'aprenentatge són dificultats d'ensenyament.

L'última idea que puc extreure d'aquest autor, i que al mateix temps és el tema principal de les investigacions i els arguments dels postulats d'Ainscow, és la necessitat de la formació continuada i d'un professorat de qualitat. Amb això l'autor dóna a entendre que la base de la inclusió rau en el perfil professional dels docents i que perquè aquest sigui de qualitat cal que tots els agents implicats treballin de manera cooperativa amb l'objectiu d'ajustar, conèixer i desenvolupar més adequadament les teories i metodologia inclusives (Ainscow, 2001a) .

Així doncs, aquest últim argument convergeix totalment amb les idees de Cuomo sobre la formació del professorat i a més, amb la rellevància que els dos autors li donen a aquest aspecte -Cuomo fins i tot fa referència a això a un subtítol d'un dels seus llibres (*el futur professor, professor del futur*)-. I també amb la idea que per arribar a unes idees i pràctiques inclusives de qualitat cal que les investigacions, recerques i pràctiques vagin acompanyades d'un treball multi i interdisciplinari.

L'emoció de conèixer i Susan Bray Stainback

Tot i que Stainback no parla específicament d'una didàctica específica i d'un principi d'acció educativa, sinó que els seus arguments intenten definir unes idees generalistes que defineixen i justifiquen l'educació inclusiva, he trobat que en alguns dels seus discursos dels documents analitzats hi ha implícits algunes de les idees de Cuomo.

Una d'aquestes idees les recull la cita següent: "Com a educadors hem de fer que cada dia a l'escola, tant si es tracta d'una escola infantil, de primària o de secundària sigui, per als alumnes, tant emocionant, divertit i atractiu com el primer dia" (Stainback, 2001a:27). El resultat d'aquesta cita és que cal crear situacions on regni l'emoció de conèixer i el desig d'existir.

Un altre punt de contacte entre Cuomo i l'autora és la importància de la participació dels nens amb dificultats o sense. Els dos autors prenen la diversitat com a font de riquesa, com a una oportunitat. A Stainback (2001b) se cita un estudi de Hunt i dels seus col·laboradors on es constata que en una aula inclusiva no tant sols s'assoleixen

més objectius, sinó que aquests tenen un nivell més alt, que hi ha una implicació i una participació activa més grans, i un augment de les interaccions positives, sobretot per part dels alumnes inclosos. Per aquest motiu, l'autora diu que a la seva escola ideal "...les oportunitats per tenir alumnes i personal amb orígens socials, característiques i experiències diferents, es buscaria, es fomentaria i es valoraria". (Stianback, 2001a:29)

Una altra idea a destacar la trobem quan l'autora afirma que cal ensenyar les habilitats bàsiques dins d'un context significatiu, ja que d'aquesta manera els alumnes aprendran amb més rapidesa els valor de les activitats que realitzen i els podrà resultar més fàcil l'ús d'aquestes habilitats en altres activitats d'aprenentatge. Amb això, els dos autors es tornen a trobar quan evidencien la necessitat de realitzar recorreguts de sentit i significat.

Per últim trobem més arguments de rellevància del text. Aquests fan referència a la cooperació. L'autora creu que una escola ideal ha de propiciar que els seus membres treballin d'una manera interdependent i col·laboradora que els ha d'ajudar a compartir i interessar-se per uns objectius que resultaran mútuament beneficiosos i eficaços en relació a la productivitat, la felicitat i l'èxit de tots els membres; i més avall afegeix – amb l'ajuda de Berryman i Peterson- que el treball en equip i la cooperació, no tan sols val la pena com a eina d'aprenentatge, sinó que cada vegada és més important com a objectiu educatiu (Stainback 2001a).

L'emoció de conèixer i Gordon Porter

En els documents analitzats de Porter també hi he trobat diversos punts de concordança. Tot i que en el primer dels seus textos l'autor parla majoritàriament de l'organització del personal escolar i en el segon de l'organització del districte –divisió territorial segons proximitat i cultura- he pogut identificar alguns elements a destacar.

Amb l'ajuda de Purkey, la primera evidència de Porter és que "...les actituds i expectatives dels mestres tenen un impacte significatiu en l'autoconcepte i l'èxit de l'estudiant" (Porter, 2001a:9). Aquesta idea va molt lligada als paradigmes de Cuomo, tant, que fins i tot hi dedica un capítol d'uns dels seus llibres.

Una altra idea a destacar de Porter (2001a) és que cal tenir en compte que les bones pràctiques d'ensenyament són adequades si aquestes tenen en compte que tots els alumnes tenen potencials i estils d'aprenentatge individuals. I en un altre document afegeix que en les seves escoles ells comprenen que tots els alumnes no assimilen la

mateixa informació de la mateixa manera (Porter, 2001b). Així doncs, els dos arguments concorden amb Cuomo i la base teòrica de la Gestalt i amb el principi de estil cognitiu original pel qual ens regim tots els humans.

Dins un altre paràgraf del mateix document també n'extrec la idea que els bons mestres han d'anar canviant l'estil de la presentació de la informació, en tant que els alumnes puguin accedir-hi en funció de la tipologia que millor els vagi. I unes ratlles més avall afegeix que si partim de la base que la informació ha de ser presentada de diferents maneres perquè els nens tenen preferències receptives diverses, cal que l'avaluació també contempli aquest aspecte. Amb aquestes línies doncs, es veu clarament que Porter, tot i no anomenar-ho així, també creu en la importància del concepte de multimedialitat que Cuomo recull en els seus principis.

Una altra idea de Porter (2001b) és que algunes estratègies que ajuden a adequar l'acció educativa de caràcter inclusiu, comporten que els responsables del districte hagin de fer reunions amb pares i familiars, a més de treballar amb consultors externs com ara psicòlegs, terapeutes i personal mèdic. Aquest punt té molt a veure amb la necessitat del treball multi i interdisciplinari que reclama Cuomo per a millorar les pràctiques inclusives.

Per últim, un argument de total convergència és el que fa referència a la necessitat d'una formació permanent i de qualitat dels mestres per tal de aplicar pràctiques inclusives. Porter (2001a) ja explica que l'assessorament continuat de les necessitats de capacitació del mestre forma part del compromís d'inclusió del seu districte i ho complementa dient que "...es donen facilitats als mestres per tal que puguin assistir als seminaris, cursos, congressos i esdeveniment similars que organitza el districte". (Porter,2001b:102)

Amb tot això veiem que Porter té una idea d'educació inclusiva bastant similar a la de Cuomo, tot i que com ja he dit de bon començament l'autor es centra més en aspectes organitzatius i gestió de centre i districte.

Fase 3: Comparació del mètode de Nicola Cuomo amb els principis bàsics de les didàctiques específiques

Aquesta fase se segueix amb la dinàmica comparativa de l'apartat anterior, però en aquest cas s'exposa la relació entre les idees de Cuomo i els arguments que defineixen i caracteritzen les didàctiques específiques.

Les didàctiques escollides per a dur a terme la comparativa són la matemàtica, la psicomotricitat, la música i el coneixement del medi i els textos analitzats han estat recomanats pels mestres de la Universitat de Vic que imparteixen les assignatures de cada una d'aquestes didàctiques: Isabel Sellas, Gil Pla, Mercè Carrera i Jordi Martí.

Recordar que els objectius de la fase són:

- Esbrinar la relació entre Cuomo i les didàctiques específiques seleccionades.
- Conèixer variables teòriques que complementen el mètode o en discrepen.
- Determinar la distància entre "l'Emoció de conèixer..." i els arguments metodològics de les didàctiques específiques.

Les idees claus de Cuomo que seran utilitzades com a referent de recerca en els documents de les didàctiques específiques seran les mateixes que a la Fase 2: Els tres referents teòrics, els principis que determina, i les idees que Cuomo ha elaborat.

L'emoció de conèixer i la psicomotricitat

En els arguments de la didàctica de la psicomotricitat es troben diversos autors que tenen gran relació amb els arguments de Cuomo.

Arnaiz, Rabadan i Vives (2008) es qüestionen com els professionals poden acompanyar a l'infant perquè aquest sigui un agent actiu en l'adquisició del coneixement i a més realitzi aquest procés amb plaer. Molt relacionada amb aquesta idea Mendiara i Gil (2003) també tenen en compte que el moviment, l'emoció i el pensament són aspectes psicològics que estan en continua interrelació i dinamisme durant l'activitat psicomotora. A més, recullen que un dels aspectes didàctics de la psicomotricitat és que el nen tingui una participació activa, i que aquesta li permeti viure les relacions del i amb el context de manera satisfactòria.

Aquestes idees van molt en consonància amb els conceptes de Cuomo, la fenomenologia, el principi de participació activa i el fet de considerar transcendental la part afectiva i emocional dels processos d'aprenentatge.

Seguint amb Arnaiz, Rabadan i Vives (2003) recullo que els autors expliquen que la seva mirada i intervenció no s'ha de centrar en les dificultats o limitacions dels infants, sinó, que s'interessen per allò que són i saben fer, respectant les potencialitats de cada individu. En aquesta idea Medina i Gil (2003) també argumenten que l'activitat motriu ha de ser contextualitzada i adaptada a les necessitats i als interessos reals donant propostes que parteixin de la pròpia realitat dels infants. Per tant, el dos equips d'autors comparteixen amb Cuomo la visió constructivista de l'aprenentatge, la importància de la zona de desenvolupament proper i els principis de significació i saber fer.

Molt relacionat amb això Sugrañés i Àngel (2007) també tenen en compte la idea de diversitat i pluralitat dels infants que trobem a les aules de les quals Cuomo parla. Les autores també argumenten que no només aquells infants amb necessitats educatives especials o amb grans dificultats cognitives i motores són els diferents a la resta, sinó que també tots els altres, que per orígens i realitats culturals diverses o vivències familiars, són peculiars i diferents, i per tant determinen que caldrà tenir en compte aquestes diferències a l'hora de proposar experiències significatives per a tots.

Un altre punt de trobada és el principi de globalitat de Cuomo. En aquest cas Sugrañés i Àngel (2007) insisteixen que l'educació psicomotriu eficaç i coherent no pot ser únicament una matèria que s'imparteixi a una hora fixada, sense vincular-la amb les altres activitats escolars, sinó que ha de formar part d'una educació global que interaccioni adequadament amb les altres àrees o matèries educatives, ja que l'educació ha de tenir un plantejament global on la psicomotricitat influeixi en tots els camps de l'aprenentatge.

L'emoció de conèixer i la didàctica de l'educació musical.

Val a dir que en aquest apartat he tingut notable dificultat en trobar documents que parlessin de les implicacions pedagògiques, psicològiques i didàctiques de l'educació musical, ja que molts dels documents analitzats es centren en l'explicació del contingut a treballar. Tot i això he pogut trobar els següents punts de contacte.

Una de les idees que els autors que defineixen la didàctica de l'educació musical tenen més en compte és que aquesta ha de tenir un sentit ampli. Willems (1981) considera que l'educació musical, davant de tot, és global i que requereix un conjunt de qualitats pedagògiques, que estranyament es troben en els mestres. Arús [et al.] (2002) amb els arguments de Kodály recull que l'educació musical contribueix al desenvolupament de diverses facultats en els infants i que no només afecten a les seves aptituds específicament musicals. Per tant, els dos autors comparteixen el principi de globalitat entre disciplines que Cuomo recull.

Un altre argument a destacar és aquell que fa referència a una educació per a tots. "En l'educació que proposem ens interessem per tots els nens, dotats o no [...] És tasca del professor rastrejar les llengües i ajudar a l'alumne amb els seus punts dèbils". (Willems, 1981:40). Arús [et al.] (2002) també fa referència a aquesta idea amb una cita de Dalcroze on s'hi explica que l'educació ja no pot edificar-se únicament sobre les capacitats dels alumnes, sinó que ha de trobar la manera de suscitar-les i desenvolupar-les en aquells qui no les manifesten de forma espontània.

Amb aquests arguments doncs, relaciono amb Cuomo la idea inclusiva que les propostes d'aprenentatge han d'anar dirigides a tot l'alumnat, i a més, amb que els professionals han de fer els esforços per trobar el medi que permeti una millor comunicació; seguir els principis de multimedialitat i multiaccessibilitat.

Un altre argument a destacar és la idea que Willems (1981) explica en l'apartat del seu llibre dedicat a què tenir en compte durant els primers passos de l'educació musical. L'autor explica que els exercicis han de correspondre a l'edat i a les capacitats dels infants. En relació a aquesta idea Arús [et al.] (2002) argumenta que cal evitar manuals i receptes d'instruccions, el camí ha de passar per buscar els mitjans des de dintre cada alumne i de manera individual. Per tant, en els dos documents analitzats es pot veure el punt de contacte entre Cuomo i els autors és la perspectiva constructivista de l'educació i l'organització dels continguts a partir de les necessitats i interessos dels infants.

L'última idea a destacar és que tant Cuomo com Arús [et al.] (2002) deixen clar que els aprenentatges han de ser viscuts de forma activa i a través d'experiències en primera persona. L'autor, amb l'ajuda de Dalcroze argumenta que l'error habitual en ensenyament consisteix en no fer que els alumnes experimentin, des de bon principi, quan el cos i el cervell es desenvolupen en paral·lel, comunicant-se sense parar. També destaca la importància del mètode d'Orff conegut com a metodologia activa i creativa. Per tant, també es troben coincidències entre aquests arguments, la

fenomenologia, la importància de viure els aprenentatges i el principi del “fer” de Cuomo.

L'emoció de conèixer i la didàctica del coneixement del medi

La primera idea que s'exposa és aquella que fa Santmartí a l'inici del seu article a la xarxa. L'autora fa referència a que la pràctica de la ciència es basa en les ciències actives, i que per tant, creu que la manipulació i el treball de camp són pilars principals. Izquierdo [et al.] (1999) també fa una petita referència a aquesta idea exposant que si les ciències són el resultat de l'activitat humana, el seu ensenyament ha de concebre activitat. Amb això doncs, les professionals de la didàctica del coneixement del medi estan d'acord amb les idees de Cuomo com ara el principi de fer, l'acció i la participació directa dels infants i la teoria de la fenomenologia.

Una altra idea a ressaltar és que Santmartí creu que un dels factors fonamentals que condicionen l'aprenentatge de les ciències és que els nens aprenguin a emocionar-se. L'autora ens explica que l'activació de l'element emotiu ha de propiciar l'interès i la curiositat pel coneixement i la investigació d'un fenomen científic. Per tant, de la mateixa manera que Cuomo, els dos fan servir i donen importància a l'emoció de les experiències com a element educatiu.

Seguint amb la mateixa autora i el mateix document s'hi troba una altra idea de convergència amb Cuomo. En dos apartats diferents de la seva explicació l'autora es reafirma en la idea que quan s'exposen els resultats, les idees, el procés... de la investigació cal que s'informi amb molts tipus de models comunicatius com dibuixos, gestos, expressions orals, models mecànics, maquetes... Per això Cuomo i Santmartí tenen en compte el principi de multimedialitat.

Una altra idea de transcendència que tant Izquierdo [et al.] (1999) com Santmartí tenen en compte és que allò que els nens i nenes aprenen els ha de servir per pensar en relació a situacions properes, de manera que la planificació de les pràctiques ha de ser interessant per l'alumne, per la seva importància i quotidianitat. Per tant, en els dos documents hi trobem elements de relació amb Cuomo amb referència al principi de significació, tant de les propostes com dels aprenentatges que d'aquestes en deriven.

I per acabar recullo aquesta cita que exposa: “...considerem que les pràctiques escolars són part de la ciència escolar i no poden diferenciar-se de la resta d'activitats que la configuren”. (Izquierdo [et al.], 1999:58). Per això i a partir dels exemples

pràctics que s'exposaven en els dos documents s'interpreta que la didàctica del coneixement del medi té en compte el principi de globalitat de Cuomo.

L'emoció de conèixer i la didàctica de les matemàtiques

A Onrubia [et al.] (2001) s'hi torben diversos augments que fan inferència amb les idees de Cuomo. L'autor dedica un apartat de la seva exposició a parlar sobre els aspectes, afectius, relacionals i motivacionals que l'aprenentatge de les matemàtiques ha de tenir en compte, ja que creu que aprendre matemàtiques no només avarca conceptes i procediments, sinó que també suposa desenvolupar un certa disposició cap a elles. Més endavant, també recull que per donar sentit a l'aprenentatge de les matemàtiques cal tenir en compte la varietat de situacions d'aprenentatge i de contextos per aprendre amb l'objectiu d'aplicar allò après. Per això, s'interpreta que els autors concorden amb el principi d'atenció als contextos, a les situacions, a les atmosferes i als sistemes relacionals que Cuomo explica.

Relacionat amb l'últim argument d'Onrubia [et al.] (2001) exposat a l'apartat anterior també es troba una altra idea de relació amb Cuomo. Quan l'autor explica com es construeix el coneixement matemàtic argumenta que aquest no s'aprèn rebent i acumulant passivament la informació, sinó que comporta un procés d'elaboració de significats i atribució de sentits, i de retruc més endavant recull, dins els criteris generals per ensenyar matemàtiques, que cal contextualitzar l'aprenentatge de les matemàtiques a activitats autèntiques i significatives. Com es pot deduir, aquests criteris i observacions tenen molta relació amb el principi de significació de Cuomo.

Un altre argument d'Onrubia [et al.] (2001) és que des de la perspectiva d'ensenyament-aprenentatge de les matemàtiques que els autors plantegen, una de les finalitats fonamentals d'aquesta matèria ha de ser la de dotar als alumnes d'una competència matemàtica que els permeti enfrontar-se al món social i cultural en els aspectes d'educació, feina, vida privada, social i comunitària, per tant, s'ha de treballar des de aquesta finalitat global que els empenyi a esdevenir éssers autònoms i independents. Per això, i amb convergència amb Cuomo, els autors entenen que la disciplina s'ha de treballar de manera global, perquè aquesta té influència en moltes dimensions de la vida dels infants.

Barody (1988) fa una comparativa entre la teoria de l'absorció i la teoria cognitiva que determinen, segons una o altra perspectiva, l'ensenyament-aprenentatge de les

matemàtiques. Dins d'un apartat de la teoria cognitiva trobem que l'autor exposa que segons aquesta òptica els nens han de participar activament en el procés d'aprenentatge, fet essencial perquè aquests puguin fer aprenentatges significatius i, al mateix temps, siguin capaços d'aconseguir-ho de diferents maneres. A més, afegeix que aquesta no serà una tasca fàcil, ja que té en consideració la idea que existeixen unes diferències que dificulten que les propostes s'adaptin a les necessitats individuals. Amb això doncs, Cuomo i Barody tenen en compte la teoria de la fenomenologia, el principi de fer i les diferències individuals dels alumnes.

Per acabar i molt lligat a aquest concepte de diversitat de Cuomo, Onrubia [et al.] (2001:506) també recull aquesta idea com a un factor rellevant en l'aprenentatge de les matemàtiques: "El respeto a la diversidad de los alumnos en cuanto a competencias, conocimientos previos, recursos y estrategias para aprender y en cuanto a intereses y motivaciones ante el aprendizaje". I en un altre punt del document, i com a criteri general d'aprenentatge, expliquen que cal activar i fer servir com a punt de partida el coneixement matemàtic, previ, formal i informal, dels alumnes, ja que esdevindran un punt clau per aprendre significativament els continguts. Per tot això, els autors també conceben l'aprenentatge de les matemàtiques des de una perspectiva constructivista, tenint en compte la zona de desenvolupament pròxim i el principi de saber fer de Cuomo.

Fase 4: Conclusions

Per tal de presentar la informació següent de manera coherent i organitzada, i al mateix temps més entenedora, crec convenient estructurar aquest apartat en 3 categories: Conclusions en referència als fonaments del mètode de Cuomo, conclusions en relació a la comparació d'autors referents de l'educació inclusiva i conclusions en referència a la comparació amb les didàctiques específiques.

Una altra raó per escollir aquesta manera de presentar la informació és que en les parts d'aquesta investigació m'he limitat, únicament, a exposar els arguments escollits sense emetre judicis ni opinions sobre la seva presència o absència, per tant en aquest apartat s'hi exposen les apreciacions corresponents.

A més, i per concloure aquest la darrera etapa de la recerca, com a últim punt, adjuntaré algunes idees sorgides de la reflexió dels tres apartats i de la investigació duta a terme i algunes perspectives de futur.

Conclusions en referència als fonaments teòrics del mètode

Per fer memòria, aquest apartat ha intentat descriure les idees que el professor Nicola Cuomo de *l'Università degli studi di Bologna* argumenta per tal de justificar el seu "mètode" –tal i com ell l'anomena-.

Tot i que la meua participació a la seves classes ja m'havien dotat d'alguns d'aquests arguments, l'elaboració d'aquesta recerca ha comportat que investigués més a fons en aquelles idees en les quals Cuomo s'ha referenciat, i a més tot allò que el professor ha extret mitjançant les seves investigacions i la seva experiència.

Com a conseqüència d'això he descobert que els tres referents de Cuomo, Vigostki, Husserl i Wertheimer ja deixen molt clar quina línia pedagògica podem trobar en les idees i propostes metodològiques del professor. Una base constructivista que ens ajuda a veure d'una manera determinada l'infant, una teoria de la Gestalt que ens permet comprendre moltes de les dificultats d'ensenyament-aprenentatge presents a les nostres aules i una fenomenologia que ens dona un bon punt de partida per a l'elaboració d'unes propostes didàctiques pertinents.

A nivell personal vull dir que tant la Gestalt com la fenomenologia m'han sorprès gratament -el constructivisme ja el coneixia amb més detall-, ja que tot i saber algunes

de les idees que aquestes perspectives engloben, no coneixia tant a fons tots els seus arguments, personalment, molt rellevants i aclaridors, i amb això entenc que Cuomo els hagi adquirit com a fonaments de basilars.

Un altre aspecte a remarcar en aquest apartat són els principis que Cuomo ha elaborat. Aquests principis ja els coneixia, com ja he dit abans, per l'assistència a les seves classes, però el fet de treballar amb ells i utilitzar-los com a arguments clau per a la comparació amb els autors i les didàctiques específiques ha ressaltat la seva essencialitat. Crec que aquests són un molt bon punt de referència per a qualsevol professional de l'educació, ja que una de les virtuts del professor és la d'englobar, molts aspectes que un bon mestre ha de tenir en compte. Per això, crec que aquests donen unes idees molt clares sobre com ha de ser una línia pedagògica de qualitat.

També vull destacar alguns dels altres arguments que Cuomo exposa i que estan recollits en aquesta recerca. Per començar vull dir que considero transcendent que quan parlem d'educació, pedagogia, didàctica i/o pràctica docent parlem també del treball fora de les aules. La meua petita experiència em fa afirmar que aquest aspecte és poc present a la documentació que se li dona al professorat en formació i en l'oferta formativa durant la universitat, tot i que gairebé tothom ho considera un tema de gran importància. Un clar exemple és el caràcter optatiu de l'assignatura Recerca Educativa que recull el Grau en Mestre d'Educació Infantil.

Per últim m'agradaria tractar sobre els enfocaments pedagògics erronis o poc adequats pels quals, segons Cuomo, mestres i professors guien la seva acció educativa. Considero que el professor ha sabut descriure a la perfecció la gran majoria de perspectives en què els professionals de l'educació treballen. Crec que ha sabut captar excel·lentment l'essència de les pràctiques educatives i tot el que d'aquestes en deriva. Per tant considero molt interessant conèixer aquests tres enfocaments, i així, poder saber en tot moment quines conseqüències, quines mancances i quins avantatges pot tenir un tipus d'acció educativa determinada.

Conclusions en referència a la comparativa d'autors referents de l'educació inclusiva

Per començar a elaborar aquest apartat m'agradaria exposar que m'ha sorprès les tendències argumentals dels autors escollits.

En els documents analitzats de Mel Ainscow he pogut veure com l'autor es decanta cap a una idea molt general d'inclusió, és a dir, remarca una necessitat de canvi educatiu que busqui un sistema inclusiu, però ho fa amb arguments molt generalistes i entrant poc en detall. En el cas de Susan Stainback l'autora també recull idees de caire generalista, però es centra molt en la part organitzativa d'aula. Stainback dóna a entendre que el punt d'inflexió cap a una educació inclusiva passa per una bona organització didàctico-pedagògica del grup, idea amb la qual convergeixo bastant, ara bé, cal dir que segons la documentació escollida, dóna la sensació que descuidi els aspectes psicològics, cognitius, formatius, biològics... que considero que també són determinants. I analitzats els documents de Gordon Porter puc suggerir que l'autor posa excessivament l'accent en la part organitzativa a nivell de centre i districte, centrant-se molt en l'exemple de les escoles del Canadà, on ell treballa. Tot i això estic satisfet de les informacions obtingudes i de la tria de documents per l'anàlisi.

En les idees d'Ainscow m'agradaria destacar un dels arguments on a partir d'un exemple real d'una mestra, l'autor dóna importància al canvi de perspectiva sobre les dificultats les quals Cuomo també valora. Per recordar-ho, és aquell canvi que suposa copsar les dificultats no com a dificultats d'aprenentatge sinó com a dificultats d'ensenyament. Personalment valoro molt aquesta idea, ja que crec que pensar de la manera oposada suposa que el docent hagi de fer un replantejament pedagògic de les seves accions educatives i perpetui seguir pensant que l'aprenentatge d'un contingut dependrà principalment del temps i de l'esforç que l'infant hi dediqui. Per mi aquesta és una de les idees claus de l'educació inclusiva i una de les conclusions a destacar d'aquesta recerca.

De Stainback m'agradaria concloure que dins el seu vessant organitzatiu d'aula, l'autora concorda molt en tot allò que diu Cuomo. Un dels arguments que més m'ha cridat l'atenció ha estat la cita recollida en aquest treball on parla de la importància de fer que els nens s'emocionin cada dia com si fos el primer. Crec que tenir present aquesta idea provocarà que el mestre vegi nens, infants, persones... i no subjectes d'estudi, números, elements avaluable... com moltes vegades he la sensació en les experiències conegudes. Es tracta de pensar que treballem amb nens i tot que se'ns exigeixen donar unes informacions, a vegades molt abstractes i descontextualitzades, no podem descuidar que a davant hi tenim persones. Crec que tenir present aquesta idea també suposa un canvi de mentalitat, i amb això, un canvi d'acció educativa.

En el cas de Porter m'agradaria destacar una idea que va molt relacionada amb els arguments d'Ainscow i Staninback en relació a com concebem el receptor de l'acció

educativa. L'autor remarca la importància de pensar que no tots els nens aprenen de la mateixa manera, però tots tenen potencial per fer-ho. Per això i seguint amb els arguments dels dos paràgrafs anteriors vull destacar que tinc molt en consideració aquesta idea remarcada per Porter, i com la resta, Cuomo també recull, perquè penso que suscita el canvi, el replantejament, l'avaluació constant de les pràctiques educatives que hom fa, i conseqüentment, propicia el treball d'investigació, de recerca i de formació continuada per part del professorat.

Per tot això crec que Cuomo i els tres autors escollits tenen unes perspectives, unes idees i uns arguments molt comuns, tot i que cada un amb les seves peculiaritats, sobre un sistema i unes pràctiques pròpiament inclusives. Personalment això em fa veure Cuomo com un autor de més rellevància, més pertinència i més prestigi, perquè el fet que concordi amb els referents mundials d'educació inclusiva, i a més, sigui capaç d'aglutinar una notable quantitat de les seves idees donen al professor una gran notorietat.

Conclusions en referència a la comparativa amb les didàctiques específiques

Durant la investigació de les inferències entre Cuomo i les didàctiques específiques he pogut veure com, en els documents analitzats, els autors tenen maneres diferents d'explicar com aquestes han de ser aplicades. Al mateix temps, concorden amb un gran nombre de principis i idees sobre la seva didàctica.

En relació a la didàctica de la psicomotricitat he pogut veure com els diferents autors estudiats proposen una línia de treball que va molt en concordança amb les idees de Cuomo. A partir dels arguments recollits s'hi veuen presents moltes de les idees que el professor explica, però també, i tot i no ser-hi explícitament presents, s'interpreten uns plantejaments molt propers a Cuomo, com per exemple, la visió constructivista de l'aprenentatge.

En el cas de l'anàlisi de documents sobre les didàctiques de l'educació musical, sorprenentment, he pogut observar com en tots els documents analitzats els autors entren molt en detall sobre els continguts a ensenyar, però abandonen amb freqüència els aspectes pedagògics implícits. Això m'ha evocat a reflexionar sobre el perquè d'aquesta tendència, però no n'he extret una resposta. Tanmateix, puc dir que he trobat alguns arguments que tenen relació amb Cuomo.

Pel que fa a la investigació de la didàctica del coneixement del medi puc afirmar que, en els documents escollits, he trobat grans punts de contacte amb Cuomo. La primera raó que justifica l'afirmació és que les propostes d'acció educativa que els autors expliquen s'ajusten molt amb Cuomo en el fet que tenen una naturalesa projectual, és a dir, tant el professor com els autors del coneixement del medi aposten pel treball per projectes. La segona raó és que en els documents analitzats tots els autors ressalten la importància d'uns principis pedagògics i unes perspectives educatives i didàctiques molt relacionades amb les de Cuomo. Per tot això crec que la didàctica del coneixement del medi és l'argumentari que més s'ajusta amb les idees del professor.

En relació a la didàctica de la matemàtica vull destacar que la investigació m'ha provocat un canvi d'expectatives sobre el que em pensava trobar. Tenint en compte que les matemàtiques són percebudes com a una matèria de continguts rígids, organitzativament seqüenciats i que solen anar acompanyats de propostes d'aprenentatge poc dinàmiques i repetitives, puc afirmar que la seva teoria argumenta tot el contrari. Tots els autors analitzats donen gran importància i recullen extensament uns principis pedagògics, –molt relacionats amb els de Cuomo- que s'allunyen completament de les pràctiques més comunes. Amb això doncs, em pregunto per què si la teoria deixa clar sota quins fonaments treballar, encara trobem tantes males praxis en l'ensenyament-aprenentatge d'aquesta ciència?. Per això, considero que aquesta qüestió, podria ser una bona pregunta per a iniciar una nova recerca.

Per últim i amb tots aquests arguments doncs, vull concloure que totes les didàctiques específiques analitzades recullen alguns dels arguments de Cuomo, algunes d'elles, amb més presència que altres, fet que m'evoca a fer dues afirmacions: la primera és que Cuomo segueix complint amb les bones expectatives que inicialment tenia i que els seus arguments i les seves idees no són quelcom de més, sinó que els considero claus per a la pràctica docent; i la segona afirmació és que les teories explicatives de les didàctiques escollides ja tenen en compte uns principis pedagògics que marquen d'una manera determinada com ha de ser l'ensenyament d'aquestes, i per tant, no podem atribuir la culpa de les males praxis a la carència formativa o a la poca presència d'aquests principis en les publicacions corresponents.

Reflexions dels tres apartats i de la investigació duta a terme

La reflexió vinguda d'aquesta investigació em fa afirmar que totes les idees de Cuomo són presents o en els arguments dels autors de rellevància sobre educació inclusiva o

en les publicacions sobre les didàctiques específiques o en ambdues parts al mateix temps. Per això, em reafirmo en la idea que cal tenir en consideració Nicola Cuomo i el mètode de “l’Emoció de Conèixer i el Desig d’Existir”, perquè a més a més de proposar uns principis i unes accions, que personalment considero excel·lents, aquestes també són reafirmades en les diferents publicacions analitzades.

Una altra conclusió que n’extrec és que cal que en la formació del professorat, durant la universitat i en les diferents opcions de formació continuada, es posi més èmfasi en les teories i els principis pedagògics que justifiquen les accions educatives, ja que per una banda, això permetrà al docent posar les seves pràctiques en constant reflexió, i conseqüentment, avaluació, permetent-li ajustar-les d’acord amb uns principis educatius pertinents; i per altra banda oferirà als professionals una base teòrica transversal a tota disciplina que ha de servir per fonamentar l’aplicació de pràctiques educatives de qualitat. Personalment, crec que es tractaria de donar un quelcom multidisciplinari i transversal que marqués quines són les línies infranquejables de l’educació.

De tot això però, també em sorgeix un interrogant. La pregunta que em faig és per què segueixen existint pràctiques docents tan allunyades a uns principis que, els autors de rellevància en pedagogia, didàctica i psicologia, les teories sobre l’ensenyament de les didàctiques específiques i la pròpia comunitat educativa, considerem vàlids i de rellevància? Personalment puc suposar que pot venir donat per la manca de qualitat professional, pel poc treball multi i interdisciplinari entre agents implicats en el món educatiu (grups d’investigació, escoles, universitats, agents socials, psicòlegs, pedagogs, mestres...), i/o per un sistema de funcionariat que no exigeix, i conseqüentment, adorm. Per tant, penso que fora bo investigar-ho.

Per tot això, tenint en compte les limitacions de temps disposat i la naturalesa de la recerca –on no he pogut analitzar altres obres o documents dels autors estudiats- crec que han sortit bones conclusions substantives derivades d’aquest treball d’investigació i que els objectius i les perspectives plantejades de bon començament han estat assolides, ara bé, sense obviar que d’aquesta recerca n’han sortit també altres bones preguntes i interrogants a recercar.

Perspectives de futur

Amb el desenvolupament d'aquesta recerca he vist com un món se m'obria davant meu, aquest és el món de la investigació acadèmica. Amb la realització del treball he pogut comprovar que cal estar en un continu estudi i reflexió sobre les pràctiques educatives i per tant, crec que aquest fet m'ha inspirat a que a partir d'ara prengui la recerca com a una eina per a l'elaboració de bones pràctiques educatives, que estiguin a l'avantguarda dels temps, i que al mateix temps resultin productives i satisfactòries tan per a infants com a docents.

També, he sigut capaç de comprendre que tinc la necessitat de seguir investigant i recercant sobre el tema, ja que com queda dit a l'apartat anterior, la investigació ha obert la porta a noves preguntes i nous interrogants. A més, sóc conscient que el Treball Final de Grau té unes dimensions molt limitades –com he reconegut en l'apartat anterior-, i per tant, crec que a partir d'ara caldrà ampliar la recerca teòrica i l'anàlisi dels arguments, per així concebre unes idees més elaborades, més contrastades i de gran qualitat acadèmica sobre el professor Nicola Cuomo i el seu mètode.

Així doncs, a partir d'ara tinc la intenció d'anar trobant aquells bons contextos que m'ajudin i em motivin a fer recerca i a viure-la en primera persona. També sé del cert que caldrà anar adquirint experiència en aquest àmbit per ajustar-me cada vegada més a les expectatives inicials i la qualitat dels resultat. Per tant, crec que la manera més idònia per aconseguir aquests propòsits és la de seguint qüestionant-me teories i models, pràctiques i accions i plantejaments i perspectives educatives.

Bibliografia

- AINSCOW, Mel (2001a) *Dessarrollo de escuelas inclusives. Ideas propuestas y experiències para mejorar las Instituciones escolares*. Madrid: Narcea
- AINSCOW, Mel. “El proper pas per a l’Educació Especial: Cal donar suport a la creació de pràctiques inclusives?” *Revista Suports*, 2001b, vol.5-1, p.15-17.
- AIROLDI, Jill (2012). *Metodo emocion de conocer di Nicola Cuomo*. [Revista] Bologna: AEMOCON. En línia el 25 de febrer de 2014. Disponible a: <http://rivistaemozione.scedu.unibo.it/images/stories/Me%CC%81todo%20Emocio%CC%81n%20de%20Conocer%20SPA.pdf>
- ARNAIZ, Pilar; RABADAN, Marta; VIVES, Iolanda (2008). *La psicomotricidad en la escuela: una práctica preventiva y educativa*. Málaga: Ediciones Aljibe.
- ARÚS, Eugènia; CANELA, Anna María; FOIX, María Teresa (2002). *Oposicions al cos de mestre. Educació musical*. Barcelona: Estel.
- BARODY, Arthur (1988). *El pensamiento matemático de los niños. Un marco evolutivo para maestros de preescolar, ciclo inicial y educación especial*. Madrid: Visor distribuciones.
- BELL, Judith (2005). *Cómo hacer tu primer trabajo de investigación. Guía para investigadores en educación y ciencias sociales*. Barcelona: Gedisa.
- CUOMO, Nicola (2004). *L'altra faccia del diavolo. Apprendere insegnare in stato di benessere: un atteggiamento sperimentale*. Bologna: AEMOCON.
- CUOMO, Nicola (2007). *Verso una scuola dell'Emozione di Conoscere. Il futuro insegnante, insegnante del futuro*. Pisa: Edizioni ETS.
- DE LARA, Enriqueta; VALLESTEROS, Belen (2007). *Métodos de investigación en educación social*. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia.
- IMOLA, Alice (2010). *L'emozione di conoscere e il desiderio di esistere*. [Revista] Bologna: AEMOCON. En línia el 15 de febrer de 2014. Disponible a: http://rivistaemozione.scedu.unibo.it/index.php?option=com_content&task=view&id=95&Itemid=96
- IZQUIERDO, Mercè; SANTMARTÍ, Neus; ESPINET, Mariona. “Fundamentación y diseño de las prácticas escolares de ciencias experimentales” *Investigación didáctica*, 1999, 17-1, p.45-59
- MENDIARA, Javier; GIL, Pedro (2003). *Psicomotricidad. Evolución, corrientes y tendencias actuales*. Sevilla: Wanceulen.
- ONRUBIA, Javier; ROCHERA, María José; BARBERÀ, Elena (2001) “La enseñanza y el aprendizaje de las matemáticas: una perspectiva psicológica” dins

COLL, Cesar; MARCHESI, Álvaro; PALACIOS Jesús (Eds.) *Desarrollo psicológico y educación 2. Psicología de la educación escolar*. Madrid: Alianza Editorial, p.487-508.

- PORTER Gordon L. "Elements crítics per a escoles inclusives. Creant una escola inclusiva: una perspectiva canadenca basada en quinze anys d'experiència". *Revista Suports*, 2001a, vol.5-1, p.6-14.
- PORTER, Gordon L. "Les sis estratègies clau per al suport de la inclusió a l'escola i a la classe". *Revista Suports*, 2001b, vol. 5-2, p.94-107.
- QUINTANAL, José; GARCÍA, Begoña (2012). *Fundamnetos básicos de Metodología de Investigación Educativa*. Madrid: Editorial CCS.
- QUIVY, Raymond; VAN CAMPENHOUDT, Luc (1997). *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder.
- SANTMARTÍ, Neus. *Aprender a fer ciències: connectar l'experiència, el pensament i la parla a través de models*. [Article] Barcelona. En línia el 12 d'abril del 2014.
Disponible a:
http://www.xtec.cat/alfresco/download/direct?path=/Company%20Home/Formaci%C3%B3/xtec_public/neussanmarti.pdf
- SUGRAÑÉS, Encarnació; Àngel, Mª Àngels; coords. (2007). *La educación psicomotiz (3-8 años). Cuerpo, movimiento, percepción, afectividad: una propuesta teorico-práctica*. Barcelona: Graó.
- STAINBACK, Susane. "Components crítics en els desenvolupament de l'educació inclusiva". *Resvista Suports*, 2001a, vol.5-1, p.26-31.
- STAINBACK, Susane. "L'educació inclusiva: definició, context i motius." *Revista Suports*, 2001b, vol.5-1, p.18-25.
- WILLIAMS, Edgar (1981). *El valor humano de la educación musical*. Barclona: Paidos Studio.